

A m. kir. 30. honvéd gyalogezred megalakulásától a világháborúig

Írta: RUEF EDE m. kir. honvéd alezredes

Míg Europa többi államai már évtizedek óta szorgosan fegyverkeztek és hadseregüket egyre jobban kiépítették, addig az Osztrák-Magyar monarchia véderéjének fejlesztésében, az 1889. évi véderőtörvény óta, nagyobb arányú változás alig történt. Az elégtelen tűzérőség szaporítását és a géppuskás osztagok felállítását is csak akként lehetett megvalósítani, hogy a szükséges létszámot a gyalog-, illetőleg lovascsapatoktól vették el.

Nagy politikai küzdelmek után – szinte a tizenkettedik órában – sikerült az 1912. évi véderőtörvényt tető alá hozni és ezzel kapcsolatban a magyar királyi honvédség újjászervezéséről szóló 1912. évi XXXI. törvénycikket is érvényre juttatni.

A m. kir. honvédség az új törvény alapján nemcsak tűzértséget kapott, hanem gyalogcsapatait is szaporították 4 ezreddel és az egész honvédség eddigi 25.000 főnyi békeállományát 50.000 emberre emelték. Az átszervezést fokozatosain, kellett végrehajtani úgy, hogy 1916-ban nyerjen befejezést. A honvéd csapatok az átszervezés után 32 gyalogezredből, 10 huszárezredből, 8 táborigényosztály és 8 táborigényosztályból, valamint 2 lovas tűzérosztályból állottak volna.

A négy új gyalogezredet a már fennálló alakulatok átcsoportosításával teremtették elő. A régi szervezet szerint ugyanis tíz honvéd gyalogezrednek négy zászlóaljja volt, a többinek pedig csak három. A tíz ezredtől a 4-ik zászlóaljat, továbbá néhány zászlóaljnak egy-egy századát elvitték és ezekből alakították meg az új ezredeket.

Az új szervezés szerint a honvéd gyalogezred szervezetének a következőnek kellett lenni: Ezredtörzs, 3 zászlóalj egyenkint 4 századdal, géppuskásosztály, pótzászlóaljkeret. Néhány zászlóalj azonban az átszervezés éve alatt békeidején csak 3 századot számlált, a negyedik századot pedig őszgyakorlat, vagy mozgósítás esetén újonnan kellett felállítani.

Mindegyik honvéd gyalogezrednél, az egyik törzstiszt vezetése alatt, népfelkelő parancsnokság működött, mely az ezred kiegészítésére rendelt közigazgatási járásokban illetékes népfelkelőköteleseket nyilvántartotta és a népfelkelés mozgósítását előkészítette. A népfelkelő parancsnokság nem volt szerves része az ezrednek és tisztjei, valamint legénysége csak fegyelmi tekintetben voltak az ezredparancsnok alá rendelve.

Az új homeid gyalogezredek, – így a 30. honvéd gyalogezred felállítása is, – csak fokozatosan történt. 1912. év október 1-én mindegyik új ezredből csak u. n. szűkebb ezredtörzs és a pótzászlóaljkeret alakult meg, mely utóbbi az ezred részére az új szervezés alapján, kijelölt régi csapattestektől átadott tartalékos és póttartalékos legénység nyilvántartását végezte.

A 30. honvéd gyalogezred ezredtörzse a következő volt: Ezredparancsnok: Polgár Rezső ezredes, ezredsegédtiszt: Orphanides Gusztáv százados, mozgósítási előadó: Aschenbrenner Mihály főhadnagy, az ezredsegédtiszt mellé beosztva: Stefan József Tőhadnagy, a gazdasági hivatal főnöke: Melczer Aurél százados gt. – A pótzászlóaljkeretnél: Pribil Sándor százados, Szabó András és Hajós Béla főhadnagyok. Úgy az ezredtörzsnél, mint a pótzászlóaljkeretnél néhány altiszt és küldönc volt irodaszemélyzetül beosztva. A tiszteteket és az irodaszemélyzetet az 5. honvéd gyalogezred állományából osztották be.

A hadiállományhoz szükséges tartalékos és póttartalékos legénységet az 1. és 6. honvéd gyalogezredek állományából helyezték át, mégpedig mindazokat, akik az új szervezés szerint ezentúl a 30. honvéd gyalogezred kiegészítésére rendelt sorozójárásokban voltak illetékesek. Ezek a sorozójárások voltak: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyének kalocsai, kiskőrösi, kiskunfélegyházai, továbbá Bács-Bodrog vármegyének apatini, bácsalmási, bajai és zombori járásai, valamint Baja városa. A pestmegyei járások a kecskeméti, a többiek a zombori honvéd kiegészítő parancsnokság területéhez tartoztak.

Az ezredtörzsrre súlyos feladatot róttak a megszervezés és felállítás előmunkálatai, melyekből az oroszlanrészt maga Polgár Rezső ezredes és főként Orphanides Gusztáv százados vette ki.

Polgár Rezső ezredes a maga rátermettségével, igazságszeretetével és nagy szívj óságával valóságos atya volt ezredének. Az ezred felállításával járó hatalmas munka nagyon megviselte amúgy is törekeny szervezetét. 1914 nyár elején tüdőgyulladást kapott és sajnos, meg kellett válnia az ezredparancsnokságtól. Súlyos szívbetegségben halt meg 1924. évi október hó 13-án. Emlékét hálás kegyelettel őrzik a harmincasok.

Orphanides Gusztáv századosnak nagy katonai tudása, fáradhatatlan akarateréje és vasszorgalma hozzájárult ahhoz, hogy az egész ezred osztatlan nagyrabecsülése vegye őt körül, rokonszenves egyéniségéért mindig és minden 30-as honvéd a legszeretettebb bajtársát nyerte benne.

Az ezredtörzs székhelye Budapest lett, s az ezred többi részét is, a Kiskunfélegyházán állomásozó 3. zászlóalj kivételével, szintén Budapesten helyezték el.

Az ezredtörzs és a pótzászlóaljkeret részére irodahelyiségül a Sopokisári-út 41. isz. épület V. emeletét bérelték ki, a Budapesten állomásozó két zászlóaljat és a géppuskás osztagot az üllői-úton fekvő »I. Ferenc József« honvéd gyalogsági laktanyában szállásolták el, A csapatok elhelyezése szűk volt, mert ugyanabban a laktanyában, amelyben eddig egyedül csak az 1. honvéd gyalogezred volt, most még az újonnan felállított 29. és 30. honvéd gyalogezredek részére is helyet kellett szorítani.

Ezt a kedvezőtlen elhelyezést azonban csak ideiglenesnek tervezték, mert a budai oldalon, a Budaörsi-úton, az utóbbi két ezred számára korszerű, hatalmas és kényelmes laktanya, a mai »IV.

Károly király«-laktanya épült, amelybe 1914 őszén kellett volna beköltözni. A beköltözést megakasztotta a háború.

A szervezés előmunkálatainak befejeztével, 1913 március hó 1-én, most már megalakult az egész ezred, mégpedig: az I. zászlóalj az 1. honvéd gyalogezred 12. századából, – a N. zászlóalj az 5. honvéd gyalogezred 13. és a 9. honvéd gyalogezred 12. századából, – a N. zászlóalj az 5. honvéd gyalogezred IV. zászlóaljából (14., 15. és 16. század), – a III. zászlóalj az 1. honvéd gyalogezred III. zászlóaljából (9., 10. és 11. század.)

A géppuskás osztagot újonnan állították fel.

Ezredzászló gyanánt az egykori pest-solti 2. honvéd zászlóaljnak, vagyis az ezred Kiskunfélegyházán állomásozó zászlóaljának régi zászlóját ikapta a 30. honvéd gyalogezred.

Az ezred tisztikarának tagjai – az 5. honvéd gyalogezredtől áthelyezett, fentebb már említett tiszteken kívül egyrészt az ezred megalakításához felhasznált csapatrészekkel együtt, másrészt egyéb ezredektől áthelyezés folytán kerültek az ezred állományába, mégpedig:

Őrnagyok: Szigeti Barthos István az 5., Marton Aladár a 15., fertőszentmiklósi Artner Kálmán, Márky István és Madari Kreybig Rezső az 5., Jámbor Ferenc az 1. honvéd gyalogezredtől.

Századosok: Kovács Mihály az 1., Sárbogárdi Mészöly Ödön az 5., sajkócazi Volant András az 1., négyesi Szepesy András a 2., Farkas Ferenc a 9., Liedemann Vilmos az 1. honvéd gyalogezredtől.

Főhadnagyok: Kossy Oszkár az 1., Mocsáry Károly és Pintér József az 5., Gröber László a 20., Hegyi Andor és Zsidy István az 1., Deitner Béla és Bán Ödön a 21., Miakich Sándor a 4., Szabó Imre az 1., Stekker Djezső a 9., Jankura Rezső a 24., Mihók Géza a 8. és Válván László a 13. honvéd gyalogezredtől.

Hadnagyok: Tower János a 18., László Béla az 5., Koszorús Sándor a 9., Boejke Nándor az 1., Haispra Ferenc az 5., Ary Lajos a 22., Rupf Edle, Malik József és Tatay Tihamér az 1., Kiss Miklós az 5., Molnár István a 11., Zelky Gusztáv és Heidler György az 1., Fráter Ernő a 16. és Vida János a 9. honvéd gyalogezredtől.

Zászlósok: Péehujfalusy Péchy Lajos és Jankovicsh Tibor az 5., Király Elemér és Kemény Gyula az 1. honvéd gyalogezredtől.

Népfelkelésügyi honvédtisztek: Stefezius István őrnagy a 14., Hajdú István és Manyák András századosok az 1. honvéd gyalogezredtől.

Gazdászati tisztek: Melczer Aurél százados gt. és Eördögh Dénes főhadnagy gt. az 5., Rády Albert főhadnagy gt. az!.. Fried Henrik és Ruttkay Alafdár főhadnagy gt. az 5. honvéd gyalogezredtől.

Orvosok: Dr. Farkas Oszkár és dr. Prikk István ezredorvosok az 1. honvéd gyalogezredtől.

Az 1913. év folyamán a tisz titkárban a következő változások történtek:

Az ezredhez áthelyezték:

Május 1-vel: Sárosfai Bittó Gyula alezredest a 14., és gróf Laszberg Ákos főhadnagyt a 18. honvéd gyalogezredtől, szeptember 1-vel Abiaujszántói Kerekes József vezérkari testületi százados a

Ludovika Akadémiától. Szoboszlay Imre századost a 17., Brenndörfer Gyula századost a 24. és potyondi Leudvay Károly főhadnagyot a 7. honvéd gyalogezredtől; okt. 1-vel Biró Géza főhadnagyot gt. tisztet a 18., és Zakariás Károly haSnagy gazdasági tisztet a 4. honvéd gyalogezredtől; november 1-vel Szlovák Ferenc századost a 12. és rvmáromy Böngér István századost az 1., Kuczky Andre főhadnagyot a 22. honvéd gyalogezredtől.

Beosztották az ezredhez:

Benkő Tibor, felsőzsidi Németh Béla és Zádor Zoltán, a Ludovika Akadémiában augusztus 18-án felavatott hadnagyokat, továbbá Ikmry Lajos, Vámosi Béla és Zdrahál László, a honvéd hadapródiskolában ugyajnesak augusztus 18-án felavatott zászlósokat.

Előlépték:

November 1-vel Szigeti Barthos István őrnagy alezredessé, Tower János és László Béla hadnagyok főhadnaggyá, Péchujfalusi Péchy Lajos, Jankóvich Tibor, Király Elemér és Kemény Gyula zászlóold hadnaggyá.

Az ezredtől áthelyezték:

Július 1-vel: Koesy Oszkár főhadnagyot a 32., augusztus 1-vel Molnár István hadnagyot a 11., november 1-vel Liedemann Vilmos századost a 16. és Pechujfalusi Péchy Lajos hadnagyot a 2. honvéd gyalogezredhez.

Az ezred felállítása idején – miként már említettük – a honvédség évekre tervezett nagyarányú kiépítés alatt volt, minek folytán a csapatok békelétszámának évről-évre, fokozatosan kellett volna növekedni. A felállítás évében, 1913-ban, az ezred alkotórészeinek ez volt a rendszeresített békelétszáma:

Ezredtörzs :	10 tiszti,	20 főnyi legénység,	9 tiszti tulajdon ló,	2 kincstári ló
Géppuskásosztag :	1 „	15 „	— „	5 „
Egy zászlóaljtorzs :	4 „	12 „	2 „	2 „
Egy század :	4 „	60 „	1 „	1 „
Pótzászlóaljkeret :	6 „	30 „	3 „	— „

A század békelétszáma 1913. év őszén még 7 főnyi legénységgel emelkedett, a békeszervezet további fejlesztését azonban már 1914. év nyarán immár feleslegessé tette a háború kitörése.

A 30. honvéd gyalogezred kezdettől fogva a budapesti 1. honvéd kerületi parancsnokság alá volt rendelve és a 79. honvéd gyalogdandár kötelékébe tartozott.

A felállítás évében, július havában, Pécel környékén volt az ezred előzetes összpontosítása, majd az őszgyakorlatokat augusztusban és szeptemberben Pestmegye déli területén, a 40. honvéd gyaloghadosztály kötelékében végezte, mely a cs. és kn*. IV. hadtest zárógyakorlatain is részt vett.

Az első díszkivonulás, amelynek a 30. honvéd gyalogezred részese volt. az augusztus 18-án, I. Ferenc József király születésnapja alkalmánál; a Vérmezőn a cs. és kir. IV. hadtest parancsnoka által tartott

szemle, az azt követő tábori mise és utána a budapesti helyőrség csapatainak díszmenete volt.

Az 1913. október 15-én bevonult újoncok kiképzése a laktanyához közelfekvő u. n. »Rákosi gyakorlótéren« folyt; a tél és a tavasz folyamán pedig a székesfőváros környékén voltak kisebb-nagyobb menetgyakorlatok. A századkiképzést, miként általában a nagyvárosok helyőrségeinél, megnehezítette, hogy alkalmas terepet csak nagyobb távolságra lehetett találni, így a csapatok leginkább a közeli, állandó gyakorlótérekre (Rákos és lovassági gyakorlótér) voltak utalva.

Hasonló volt a helyzet a lökiképzésnél is, mert úgy az elemi lóter, mint a harcserű lóterek is annyira távol feküdtek, hogy az oda és visszamenetel sok időt vett igénybe.

A kiképzés zavartalanságát általában akadályozta a meglehetősen sok és terjedelmes őrszolgálat, valamint azok a rendkívüli kivonulások és díszelgések (temetési gyászkíséret stb.), amelyek a nagyvárosok helyőrségi szolgálatát általában jellemzik.

A Kiskunfélegyházán állomásozó zászlóaljnak az említett nehézségekkel nem kellett küzdeni, mert gyakorlatra és lövészetre bőven talált helyet a város közvetlen környékén.

Az 1914. év folyamán, a háború kitöréséig, az ezred tisztikarában ismét voltak változások.

Az ezredtől áthelyezték:

Januárban: Stekker Dezső főhadnagyot a 9., februárban: Janovich Tibor hadnagyot a 32., májusban: Jámbor Ferenc őrnagyot a 14. és Kemény Gyula hadnagyot a 18., júniusában: Madari Kreybig Rezső őrnagyot és Fried Henrik főhadnagy gazdasági tisztet a 29., Eördögh Dénes főhadnagy gazdasági tisztet a 3., júliusban: Pribil Sándor századost a 14., Antal Sándor főhadnagyot a 17., Bocke Nán-Qor hadnagyot a 4., Heidler György hadnagyot a 12., Vida János hadnagyot a 3. honvéd gyalogezredhez.

Miszont ugyanez alatt az idő alatt az ezredhez helyezték át:

Márciusban: Scherer Károly főhadnagyot a 12., májusban: nagymegyeri Raics Károly őrnagyot, valamint Garay Géza és báti Berkó István századosokat a 14., Pokomándy Gergely századost a 13., Márkus Andor főhadnagyot a 16., hihalmi Harnos Miklós főhadnagyot a 14., Póka Dezső főhadnagyot a 6., Antal Sándor főhadnagyot a 17., dr. Balogh Jenő törzsorvost az 1., júniusban: Krecsarevits Emil alezredest és Kiesz Imre főhadnagy gazdasági tisztet a 29., júliusban: Sznistsák Béla századost a 12., Majthényi Gyula főhadnagyot a 25. és Somogyi Endre hadnagyot a 13. honvéd gyalogezredtől.

Az ezred egyévi fennállása alatt – mint látjuk – meglehetősen sok volt a változás a tisztikarban, mely közvetlenül a világháború kitörésekor a következő volt:

Ezredes: Polgár Rezső (ezr. pk.). *Alezredesek:* sárosfai Bittó Gyula (kül. alk.), szigeti Barthos István (kül. alk.), Krecsareivics Ejmil (2. zlj. pk.), Marton Aladár (lő- és fegyverügyi tiszt), *őrnagyok:* Fertoszentmiklósi Artner Kálmán (1. zlj. pk.), Márky István (pótzlj. ker. pk.), nagymegyeri Raics Károly (3. zlj. pk.). *Századosok:* Kovács Mihály (honv. főpság. vez.), Szlovák Ferenc, sárbogárdi Mészöly Ödön, Komáromy Böngér István, Szoboszlay Imre, sajkóczai Volant András, négyesi Szepesy András, Garay Géza (Lud. Akad.), abauj-

szántói Kerekes József, Orphanides Gusztáv (ezr. sgt.), Farkas Ferenc, Brentidörfer Gyulia (Honv. Min. vez.), báti Berkó István (Lud. Akad.), Sznistsák Bella (Honv. főpság. vez.), Pokomándy Gergely, Aschenbrenner Mihály. *Főhadnagyok*: gróf Laszberg Ákos (budapesti honv. kieg. pság. vez.), Mocsáry Károly (Hadapr. isk. tan.), Pintér József, Gröber László, Márkus Andor, Hegyi Andor, Zsidy István, Leitner Béla, Bán Ödön, potyondi Lendvay Károly, Miákich Sándor, Scherer Káiroily. Szabó András (2. zlj. sgt.), Szabó Imre (1. zlj. sgtj), Hajós Béla, Jankura Rezső (Hadbirt. tanf.), hihalmi Harmais Miklós, Mihók Géza (géppuskás oszt. pk.), Vályán László, Kuezkay Endre, Póka Dezsp, Stefán József, Tower János, László Béla, Majthényi Gyula. *Hadnagyok*: Koszorús Sándor, Haspra Ferenc, Ary Lajos, Ruef Ede (3. zlj. sgt.), Malik József, Kiss Miklós, Tatay Tihamér, Zelky Gusztáv, Fráter Ernő, Somogyi Endre, Benkő Tibor, felsőszidi Németh Béla (1. táb. ágyús ezr. vez.), Zádor Zoltán, Király Elemér. *Zászlósok*: Rummy Lajos, Vámosi Béla, Zdrahál László. *Ncfifelkelésügyi honvédtisztek*: Stefezius István, örnagy, Hajdú István százados, Manyák András százados. *Gazdászati tisztek*: Melezer Aurél százados gt., Rádi Albert fhy. gt., Kresz Imre. hdgy. gt., Biró Géza fhdgy. gt., Ruttkay Aladár fhdgy. gt., Zakariás Károly hadnagy gt. *Orvosok*: Dr. Balogh Jeni) törzsorvos, dr. Farkas Oszkár ezredorvos, dr. Prikk István ezredorvos.

Tartalék: *Hadnagyok*: Atkary Ottó, Kriznianich Nándor, Deák Zoltán, Katona Ignác, Heiner Artúr, Herczegh Béla, István, Pozsár Lajos, dr. Kuncz Ödön, Toinek (helyesen Kasparch) János, Székely Ottó, Farkas Sándor, Baseli Hugó. Kovács Antal, balázsfalvi Kiss Béla, dr. Pellikán János, Wannemacher Fábán, Jambrik Péter, Fries Emil, Orbán Károly, Kadelburger Sándor, Reitzer Jakab, Kobler Ede, dr. Szova József, Kimberger Géza, Jávör Árpád, Vas Géza, Dénes György, Kornis Róbert, Bayberger Imre, Maklary Sándor, Macziák Mihály, Tóth Albert, Czédly János, Kálmán Sándor, Medgyesy Géza. Aczél György, Schlamadinger József, Clementis Győző, Nagy Ellemér, Baranyay Aladár, Kosch Géza, Bán Emil, Szabó László, Wóth Rezső, Lesslauer Béla, Zuckmann Vilmos, Sági István, Morgerstern Rezsp, Fehér Jenő, Sebestyén Aladár, Bakay Aladár, Vincze Lajos, Róna Rezsp, Kokesch Sándor, Ledác-Kiss István, Dózsa Jenő, Sebők Vilmos, Homor Ernő, Goldberger Dezső, Weisz Ödön, Kiss N. Ferenc, Vermes Gyula, Staschek Nándor, Szeifried Jenő, Karátsonyi Mihály, Vékes Sándor, dr. Czagány Nándor, Rótt Gyula, Pick Manó, Brasch Miksa, Jámbor József, Székely Gábor. Csizmadia Lajos, Kapotsy István, Csanády Kálmán, Liebhardt Ernő, Szőke József, Veber Ede, Ság Ödön, Pataky Nándor. *Zászlósok*: Vasek Ernő, Kovács János, Waltherr László, Kamp Ferenc, Győri István, Korodi József, Prenesil László, Dán Márton, Schwartz Kálmán, Rosenberg Győző, Tüiske Győző, Kövecz Dezső, Dózsa Imre, Stark Jenő, dr. Durkó Sándor. dr. Orbán Ferenc, Reich Ede, Kraft János, Gelléri Sándor. *Hadapródok*: Pető Gyula, Ábrai Vilmos, Stein Sándor, Vidovich Antal, Gjaál Imre, Kiss Jenő, Jaezik János, Antal Dezső. *Hadnagy gazdasági tisztek*: Bernolák Kálmán, Sándor László, dr. Bálint Károly, Kormamu Frigyes. *Gazdászati tiszthelyettes*: Schmer Sándor. *Főorvosok*: D:r. Halász Andor, dr. Molnár Lajos, dr. Sándor Oszkár, dr. Balázs István, dr. Parassiu József.

A 30. honvéd gyalogezredet, egyévi fennállása után nemsokára, a kötelesség a harctérre szólította.

Már évek óta mindenki tudta, hogy a két táborba tömörült nagyhatalmak között mihamar kenyértörésre kerül a sor.

A Ferenc Ferdinánd trónörökös és neje ellen 1914. június 28-án Sarajevóban elkövetett gyilkos merénylet nem az eredendő oka volt a világháborúnak, hanem csak kihívás arra, hogy az entente részéről jól előkészített összecsapás meginduljon.

A sarajevói gyilkosság után július hóban, az ezred még elvonult Isztimerre, a minden évben szokásos összpontosításra. Innen visszatérve, néhány nap múlva már mozgósítani kellett.